

Leden van de vaste Kamercommissie VROM
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: Algemeen Overleg duurzaam inkopen

Amsterdam, 8 februari 2010

Geachte leden van de vaste Kamercommissie VROM,

Op 11 februari aanstaande spreekt u met Minister Cramer over de voortgang van het programma duurzaam inkopen, in het bijzonder de sociale criteria. De milieucriteria zijn reeds in juli 2009 behandeld. Middels deze brief leggen wij u graag onze visie en aanbevelingen voor m.b.t. het beleid voor duurzaam inkopen door de Nederlandse overheid.

Afdwingbaarheid sociale criteria

De ontwikkeling van de milieu- en met name de sociale criteria heeft lang geduurd. De motie Koopmans/ de Krom die uitgangspunt is voor het duurzaam inkopenbeleid stamt al uit 2005. Inmiddels is het voor inkopers verplicht om bij 52 productgroepen milieucriteria te stellen. Het is echter nog niet verplicht om sociale criteria bij overheidsaanbestedingen te stellen. Op de website van SenterNovem valt hierover het volgende te lezen: "De sociale criteria vallen niet onder de doelstelling van 100% (75%/50%) Duurzaam Inkopen in 2010, maar het is wel gewenst de criteria toe te passen¹". Het MVO Platform betreurt het dat hiermee de doelstelling van 100% duurzaam inkopen in 2010 die de Rijksoverheid zichzelf had opgelegd niet is behaald. Dat geldt ook voor de doelstellingen van lagere overheden.

Het MVO Platform vindt dat de sociale criteria dezelfde mate van afdwingbaarheid horen te hebben als de milieucriteria. Wij verzoeken u dan ook om de sociale criteria niet als een inspanningsverplichting te beschouwen, maar als een resultaatverplichting.

In principe staat het MVO Platform positief tegen de ontwikkeling dat de internationale verplichtingen die Nederland is aangegaan op het gebied van de vier fundamentele arbeidsrechten en de universele mensenrechten ook hun uitwerking hebben kregen in een instrument van de overheid als duurzaam inkopen. In de uitwerking van de criteria zit echter een aantal tekortkomingen die de doelstellingen van het duurzaam inkoopbeleid ernstig kunnen ondergraven.

Onwenselijkheid hanteren drempelwaarden bij sociale criteria

In de brief van 16 oktober 2009 aan de Kamer wordt gemeld dat de toepassing van de sociale criteria "wordt beperkt tot grote opdrachten". De daaruit voortvloeiende drempelwaarden die bij de sociale criteria worden gehanteerd zijn gebaseerd op de EU- grenzen voor openbare aanbestedingen: €133.000 voor leveringen en diensten en ruim € 5 miljoen voor werken. De tot nu toe genoemde grenswaarde voor gemeentelijke aankopen is €200.000. Als reden voor deze ondergrens wordt het proportionaliteitsbeginsel aangevoerd. Volgens de interpretatie van dit beginsel door het kabinet mogen geen sociale criteria gesteld worden aan opdrachten voor een bedrag dat lager is dan de EU-grenzen voor openbare aanbesteding.

¹ http://www.senternovem.nl/duurzaaminkopen/nieuwsbrieven/oktober_2009/eerste_stap_voor_sociale_criteria.asp

De Europese Commissie laat in haar recente gids 'Social Considerations in Public Procurement' weten dat de grenswaarden voor openbare aanbestedingen geen belemmering zijn voor het stellen van eisen op het gebied van duurzaamheid. Verder gelden in Nederland ook geen drempelbedragen voor de milieucriteria. Het is niet duidelijk waarom het proportionaliteitsprincipe wel voor sociale en niet voor milieucriteria wordt gehanteerd. Tenslotte is de kans groot dat de Europese Unie de grenswaarden voor openbare aanbestedingen binnenkort fors gaat verhogen.

De gevolgen van deze grenzen zijn verstrekkend. Onderzoek van PricewaterhouseCoopers en Significant laat zien dat 34% van het inkoopvolume van de decentrale overheden onder de ondergrens valt². Ook van de rijksinkoop zou een groot deel afvallen. De aanbestedingen onder €5000,- zijn niet in dit onderzoek meegenomen. Het percentage onder de ondergrens zal dus in werkelijkheid hoger uitvallen. Verder zijn er ook hogere cijfers van wetenschappers over de omvang van de opdrachten onder de drempelwaarden.

Wij hebben geconstateerd dat alleen al de aankondiging van deze grenzen heeft geleid tot een terugtrekkende beweging van een aantal gemeenten. Informeel hebben wij vernomen dat sommige gemeenten de ambities bij duurzaam inkopen hebben verlaagd omdat een groot deel van de inkopen onder deze grenswaarden vallen. Ook bestaat het risico dat gemeenten bepaalde projecten gaan 'opknippen' om zo beneden de grenswaarden uit te komen.

Het MVO Platform verzoekt u om de Minister te vragen inzicht te geven in volume en waarde van de opdrachten die onder de nu voorgestelde drempelwaarden vallen en toe te lichten waarom deze zijn gekozen.

Het MVO Platform pleit voor het loslaten van de aangegeven drempelwaarden of in ieder geval het hanteren van een veel lagere ondergrens. Er zouden in ieder geval geen grenswaarden moeten worden gehanteerd als voor een bepaalde productgroep een keteninitiatief bestaat dat aan de gestelde eisen voldoet. Voor een bedrijf dat daarin participeert maakt het qua lastendruk niet uit of het om een grote of kleine opdracht van de overheid gaat.

Redelijke inspanning van bedrijven

In de brief aan de kamer van 9 november 2009 wordt gesteld dat van een opdrachtnemer wordt verwacht dat hij een redelijke inspanning verricht om de (sociale) normen te implementeren. Wat dat is bepaalt hij zelf, alsmede hoe diep hij in de keten gaat en hoe groot verbeterstappen moeten zijn als er sprake is van schending van de normen. Dit is te vrijblijvend want het betreft een niet nader omschreven inspanning noch een resultaat, en geeft veel onzekerheid wat er van de opdrachtnemer wordt verwacht.

Het MVO platform pleit voor minimumeisen m.b.t. wat een 'redelijke inspanning' genoemd kan worden én m.b.t. de schakels in de keten waarvoor de opdrachtnemer verantwoordelijkheid neemt. Met dat laatste kan een begin worden gemaakt in een aantal nader aan te duiden risicosectoren.

Aanvullende normen

Naast het stellen van generieke criteria worden er bij een aantal producten aanvullende criteria gesteld. In oktober werd gemeld dat binnenkort zou worden besloten voor welke producten deze aanvullende normen zullen gelden. Tot nu is deze lijst niet bekend terwijl de aanvullende normen voorlopig voor de periode tot 2012 gelden. Ook zijn de keteninitiatieven die een 'speciale status' bij duurzaam inkopen krijgen nog niet bekend.

² 'Inkopen onder de Europese aanbestedingsdrempels - Inventarisatie van de feitelijke opdrachten onder de Europese drempelwaarden voor aanbestedingen', PricewaterhouseCoopers en Significant, juni 2007

Het MVO Platform is van mening dat prioriteit moet worden gegeven aan productgroepen waarvan bekend is dat veelvuldig fundamentele arbeidsrechten en mensenrechten worden geschonden. Ook zou zo spoedig mogelijk moeten worden besloten om welke productgroepen het gaat. Datzelfde geldt voor de keteninitiatieven.

Controle op naleving van contractvoorwaarden

De controle op de naleving van de contractvoorwaarden wordt eenzijdig bij het maatschappelijk middenveld gelegd, terwijl deze geen contractpartij is. Maatschappelijke organisaties zouden zelf bij de betrokken opdrachtnemers moeten aankaarten als er problemen geconstateerd worden.

Het MVO Platform is van mening dat de overheid als contractpartij een actievere rol moet spelen bij de controle op de naleving van de sociale criteria en daartoe een goed toegerust agentschap in het leven moeten roepen. Deze instelling zou zelf steekproefsgewijs onderzoek moeten doen naar het naleven van de sociale criteria en daarover moeten rapporteren aan regering en Kamer. NGO's, vakbonden e.a. met eventuele klachten zouden ook bij dit agentschap terecht moeten kunnen.

Wij hopen dat u bovenstaande overwegingen mee zult nemen in uw overleg op 11 februari.

Namens het MVO Platform,

Sander van Bennekom (voorzitter van de werkgroep duurzaam inkopen van het MVO Platform)
Gerard Oonk (beleidsadviseur MVO Platform)